

Televizyon Dizilerinin, Kültür Erozyonu ve Popüler Kültür Kavramlarına Etkisi

Mehmet ÇAKIR

Öğr. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, Türkiye
mehmet.cakir@erdogan.edu.tr <https://orcid.org/>

Alındı: 20.12.2020 Kabul edildi: 25.12.2020 Yayınlandı: 29.12.2020

ÖZET

Başta Amerikan ve Batı popüler kültürünün Türk toplumunun entelektüel sınıflarınca özümsemesi, daha da ileri sayılabilecek bir güç olmasına karşın negatif sonuçlara neden olmakta; ussal kuralların ve halk değerlerinin yıpratılması, kültürel kimliği belirleyen geleneksel hayat stillerinin yok olması, Amerikanlaşma veya batılılaşma isteğini özümseyen sınıfla geleneksel eğilimleri olan sınıflar arasında anlaşmazlıkların oluşması ve Türk popüler kültürünün önemli değişikliklere maruz bırakılması, televizyon dizi ve programları başta olmak üzere diğer birçok argümanlarıyla daha yüksek bir reyting ve gelir pastasından en büyük dilimi kapmaya çalışılmaktadır. Yapılan yarışta öne geçme kaygı ve istekleriyle yaptıkları yayın ve programlar kültürel kimliğin yozlaşmasını, yok olmasını ve yerini daha basit, gündelik "kullan at" modeli diye tanımlanan popüler kültürün almasını sağlamaktadır. Kültür, genel olarak bakıldığında bireyi ve ilişkilerini izaha çalışan düşünsel/ideolojik çerçevelerdir. Dünya bu çerçeveden ibaret değildir; zira bu çerçeveler aslında dünyayı yaşanan bir yer haline getiren insanlar tarafından oluşturulur. Bundan dolayı kültürün ve popüler kültürün ne bir tane ne de herkes tarafından yapılabilecek küresel bir tanımlanması vardır. Biz bu çalışmamızda popüler Kültür'ün Anadolu insanının var olan kendine has kültürünü nasıl dönüştürdüğü hakkında görüşlerimizi ifade edeceğiz. Yöntem olarak bu düşünceleri temellendirirken özellikle, kitle iletişim araçlarının nasıl bir etkiye sahip olduğunu talk Showlar, diziler vb. programların sadedinde örnekleme yoluna gidilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Medya, Kültür, Popüler kültür, Kültür Erozyonu, Kültür Etkileşimi

Keywords

Giriş

Toplumsal yaşamın birçok alanına ilişkin davranış çeşitlerinin oluşmasında en önemli rollerden bir tanesi de kültürdür. Kültür, günümüzde iletişimle iç içe girmiş ve sürekli alışveriş içerisinde bulunan bir kavram olarak ele alınmaktadır. 20. yüzyıldan başlayarak özellikle günümüzde zirveye ulaşan teknolojik gelişmeler sonucunda kültür, bir endüstri ve bu endüstriyi sürekli zinde tutan medya da endüstri çarkının temel aracı olma görevini üstlenmektedir.

Medya'nın birincil görevlerinden olan haber verme, eğitime, eğlendirme, toplumsallaştırma, kültürü geliştirme veya değiştirme gibi birçok işlevi bulunan medya, kitle iletişim araçlarının yardımıyla insan hayatının hemen her alanında önemli değişimlere sebep olmaktadır. Medya, teknolojinin değişim ve gelişimini çok hızlı kullanarak kendisine ait etki alanını güçlü ve yoğun bir biçimde geliştirmektedir. İnsan hayatının tüm alanlarına nüfus etmesiyle birlikte, toplum üzerindeki dönüşüm hareketi de giderek artmıştır.

Günümüzde kitle iletişim araçları, kitle kültürünün taşıyıcısı olarak, kültürel dönüşümün modern araçları haline gelmiştir. Yeni medya diye adlandırdığımız ve çok fazla dallara ayrılan medya oluşumları sayesinde kültürel değerlerin benimsenmesi amacı doğrultusunda çalışılmakta ve bu araçlar yeni kültür biçimlerinin oluşmasında etkili rol oynamaktadır.

Birey veya bireylerin bulunduğu coğrafya dışına çıkma çabaları yani batı değeri veya batısal bir yaşam tarzı kitle iletişim araçları tarafından, özellikle de TV dizileri başta olmak üzere, reklamlar, eğlence ve tartışma programları, talk Showlar aracılığıyla kitlelere empoze edilmektedir. Medya takipçileri bu programlardaki kişi veya kişileri rol model olarak kabul etmektedir. Tv dizileri, kitlelere buradaki rol modellerin yaşam tarzlarını ve tüketim alışkanlıklarını özümseme yoluna gitmelerini dayatmaktadır.

Tv dizi ve programları başta olmak üzere diğer birçok argümanlarıyla reyting kaygısı ile diğer rakipleriyle yapılan yarışta öne geçme isteği, yaptıkları yayın ve programlar kültürel kimliğin yozlaşmasını, yok olmasını ve yerini daha basit, gündelik "kullan at" modeli diye tanımlanan popüler kültürün almasını sağlamaktadır.

Kültür; genel olarak bakıldığında insan ve insan ilişkilerini izaha çalışan düşünsel/ideolojik açıklamalardır. Dünya bu çerçevelere göre oluşmaz; zira bu çerçeveler aslında dünyayı yaşanan bir yer haline getiren insanlar tarafından oluşturulur. Dolayısıyla kültürün ve popüler kültürün ne tek bir ne de herkes tarafından kabul edebileceği evrensel bir tanımlanması vardır" (Erdoğan & Alemdar, 2005).

Popüler kültür, geleneksel kitle yapısı zamanında şehirlerin, kasabaların buralara diğer alt kültürlerden gelen değişik gruplardan oluşan halka birlikte seslenen çadır tiyatroları, karagöz, ut, kemanlı ve kanunlu (saz) yerine teknolojiye dayanan eğlence biçimlerine geçilmiş, serbest zaman düzenlemeleri değişmiş, iletişim şekilleri yenilenmiş, ideoloji seviyesindeki düzenlemeler, devletin geri plana çekilmesi ile birlikte sivil toplumun diğer kesimlerinde işletilmeye başlanmıştır. 'Popüler kültür' de bunlardan biridir (Oskay, 2004).

Toplum üzerindeki bu kültürel değişimler sonucunda toplumdaki ahlaki davranışların yozlaşması, bireyin kendi öz kültürüne yabancılaşmasına ve toplumsal parçalanmaya yol açması kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada kültür kavramı, popüler kültür, iletişim olgusu ile birlikte ele alınarak, medya ve popüler kültür etkileşimi incelenecek ayrıca kültür erozyonu boyutu da değerlendirilecektir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

KÜLTÜR NEDİR

Kültür; kendine özgü nitelikleri ile hem bireysel, hem de toplumsal boyutta ki etkileriyle birlikte karşılıklı bir etkileşim süreci ile hem bireyi hem de toplumu etkiler. Öte taraftan kültür, karşı tarafı etki altına alırken mutlaka kendisi de bu durumdan etkilenir. Yani kültür; birey ve toplumu etkilerken aynı zamanda toplum ve birey tarafından da etkilenir. Karşılıklı bu etkileşim süreci içerisinde kitle iletişim araçları (KİA) olayı daha da hızlandırmaktadır. Kişilerin olaylar karşısında ki davranışların şekillenmesinde etkili olan kültür, özellikle son zamanlarda iletişimle iç içe geçen bir kavram olarak ele alınmaya başlanmıştır. Toplumsal yaşamın neredeyse tüm alanına ait davranış biçimlerinin oluşmasında belirleyici olan kültürün sonraki nesillere aktarımında, başta eğitim kurumları olmak üzere kitle iletişim araçları marifetiyle medyaya da önemli bir görev yüklenmektedir. Kitle iletişim araçlarının birincil görevi kişi veya kişilere sadece bilgi aktaran araçlar olmasından ziyade onları birçok konuda eğiten, davranış kurallarını öğreten, neyin doğru neyin yanlış olduğunu, neyin iyi neyin kötü olduğunu anlatan, karar vermelerinde onları yönlendiren araçlardır.

Birçok tanımı bulunan kültür için, bir milletin sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin tümüdür. Kültür; bir toplumun yaşayış şeklidir. Kültür; bir grubu diğer gruplardan ayıran davranışsal özelliklerin bütünüdür. Kültür; insan eliyle üretilen eserlerdir” (Çelikkaya, 2020).

“Kant Uygarlık kavramı ile kültür kavramı arasında bir ayırım yapmıştır. N. Ya. Danilevski ile Spengler, Uygarlık'ı ve kültürü birbirine karşıt kavramlar olarak görmüşlerdir. Örneğin, Spengler, canlı ve organik dünyanın bir alanı olarak kültür ile teknik ve mekanik öğelerin bir toplamı olarak Uygarlık'ı karşı karşıya koymuştur” (Çalışlar, 2013) .

Teknolojik gelişmelerin ışığında, kitle iletişim araçları kitle kültürünün birer taşıyıcısı olarak kültürel üretimin çağdaş araçları haline gelmiştir. Küresel kültürün yaygınlık kazanmasında internet teknolojisi ile sosyal medya büyük önem taşımaktadır. İnternet aracılığıyla iletilen mesajlar aynı anda milyonlarca kişiye ulaşarak, etkide bulunabilmektedir. Hayatımızda önemli bir yer tutan yeni medya teknolojileri, sahip olduğumuz kültürümüzü hızla yok edip yerine yeni kültür şekillerinin oluşmasında çok etkili bir rol oynamaktadır. Yeni medya olarak adlandırılan iletişim araçları aracılığıyla kültür içerikli programlar bireylere aktarılarak, kültürel değerlerin içselleştirilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

MEDYA KAVRAMI

Geçmişte yaşanmış şu anda yaşanan ve gelecekte yaşanması muhtemel tüm olayları arayan, bulan ve hedef kitleye aktaran organa medya denilmektedir. Öte taraftan bu tanımın teknoloji ile direkt bağlantılı olduğu düşünüldüğünde; geçmiş ve geleceğin teknoloji ile birebir bağlandığı bu durumda yeni ve eski medya tartışmalarında özellikle; kanal ve medya kavramları arasındaki varsayımsal sınırlar ortadan kalkmaktadır (Yanık, 2016).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yardımıyla ve gelişen medya, görsel teknikleriyle şahısları adeta efsunlamakta ve tamamen düşüncelerini istediği yöne evrilebilmektedir. Medyanın en güçlü tarafı; hızlı, ucuz ve her kesim tarafından ulaşılabilen televizyondur. Televizyon bu tarafıyla toplumu dönüştürme kabiliyetine haizdir. Medya ve televizyon geçmişten gelen ama son zamanlarda hızla değişen teknolojik değişimler sayesinde yeni yeni güçler kazanmaktadır. Medya bu gücüyle; fikir aşılama yönünde geçmişte bitaraf olan, okuyan sayısı az ve kitlelerin hatırı sayılır çoğunluğunu oluşturan ortalama seviyede ki bireylerle ve bu kesimin de biraz alt ve üst grubuna dâhil kişilerle sınırlıyken, günümüzde tüm toplumun değişik bireylerinin hepsini etkileme konumuna sahip olmuştur. Medyanın bu gücü nedeniyle artık neyin doğru neyin yanlış, neyin gerçek neyin yalan olduğunu anlamak, bir başka deyişle gerçeğin ne olduğunu anlamak imkânsıza yakındır. Ajanslar, farklı kaynaklar ışığında anti fikirlerle yoğrulup değerlendirilmedikçe gerçeğin anlaşılması mümkün değildir (Hatipler, 2017).

Tüketim; bozmak, harcamak, müsriflik, bitirmek anlamlarını taşımaktadır. Jean Baudrillard ise, tüketimi belli şifrelere ve düzene bağlanmış göstergeler olarak açıklamaktadır. Tüketim stilleri kişilerin kimliklerinin birer elemanı haline dönüşmektedir. Bireyler kimliklerini ifade etmek amacıyla malları/ürünleri kullanmakta ve bireylerin toplum içindeki durumunu harcamaları ile ölçülür hale getirmektedir. TV dizileri de, kişilere tüketilecek sınırsız nesnelere yoluyla oluşturulacak yaşam şekilleri ile ilgili bilgiler vermektedir (Kula, 2012).

POPÜLER KÜLTÜR NEDİR?

Özellikle sanayi devriminden sonra şehir yaşamının ön plana çıkmasıyla ve bir meta malzemesi olarak karşımıza çıkan popüler kültür, yöneten sınıfların, kültürel değerleri ve gelenekleri hâkim ideolojiler hedefinde yeni karışım biçiminde yansıtarak oluşturdukları ve bağımlı kişilere sundukları kültürdür (Oktay, 2002). Daha çok sürekli tekrarlarla nesilden nesile geçen kitle davranışlarında yalın ve kolay anlaşılabilir bir gidişat söz konusuyken popüler kültür ise biraz daha karışıktır. Fazla mahalli olan kitle kültürü karşısında yapaydır ve kâr elde etmek için bilinçli olarak üretilir. Bu üretimden dolayı kitle kültüründen ayrılır.

“Popüler kültür, teknolojik araçlarla üretimi ve geniş iş bölümü etrafında kurulan kapitalist mal üretimi, pazarlaması, dağıtımı ve tüketimi biçimlerine dayanan bir kültürdür” (Erdoğan & Alemdar, 2005, s. 34).

Halk ürünleri, halkın gündelik yaşamının direkt yansımalarını içermeleri ve dışardan gelen etkilerle dönüşüme uğramadıkları için hem gerçekçilik düzeyleri hem de otantiklikleri açısından önemlidirler. Folklor ürünlerinde eğlence ve kaçış öğelerinin yanında kendiliğinden protestocu elemanlara da rastlanır. Böylelikle kaçış (evasion) düşünüldüğü gibi sadece elit sınıfına ait bir kavram değildir. Halk tarafı gündelik yaşamın zorluklarıyla kısıtlamalarını ancak eğlence öğesi de içeren türkü, şarkı, TV dizileri, talk Showlar, seyirlik oyun ve dans gibi sanatsal kültürel etkinliklerle giderebilirlerdi (Oktay, 2002, s. 12).

KÜLTÜR EROZYONU NEDİR?

Tarihsel süreç içerisinde birçok olaylardan etkilenerek değişime uğrayan kültür, özellikle 2. Dünya Savaşı'nın ardından tüm dünyayla birlikte Türkiye'de de önemli değişimler yaşadı.

Başta Amerikan ve Batı popüler kültürünün Türk toplumunun ileri gelen kesimleri tarafından benimsenmesi ve özümsemesi, ilerlemeye yönelik bir güç olmasına rağmen olumsuz sonuçlara yol açmakta; ahlaki kuralların ve toplumsal değerlerin erozyona uğraması, kültürel kimliği belirleyen geleneksel hayat stillerinin kaybolması, Amerikanlaşma veya batılılaşma isteğini özümseyen kesim ile geleneksel eğilimleri olan kesimler arasında uyumsuzlukların oluşması ve Türk popüler kültürünün ciddi değişikliklere maruz bırakılması. Geleneksel Türk popüler kültürünün en önde gelen ve toplumsal birlikteliğin mihenk taşlarından olan Köroğlu Destanı, Çakırcalı Mehmet Efe Destanı veya Yunus Emre'nin halk şiirinde olduğu gibi, güç ve baskıya karşı direnişi, ezilen insanların daha iyi bir yarınlar için umutlarının ifade edilmesini ön plana çıkarır. Lakin, son dönemlerdeki Tv dizileri başta olmak üzere yarışma, yemek programları, Talk Showlar ve buna benzer yapımlarla geleneksel Türk popüler kültürünün direnişçi doğası geçerliliğini yitirmekle birlikte artık sınıf kavgasının bir aleti haline gelmektedir.(Yenişehirlioğlu, Mayıs 1991 - Haziran 1992).

Artan teknoloji ve değişen insan istekleri karşısında hızla erimeye ve kaybolmaya başlayan toplumsal hafızamız olan öz kültürümüz, özellikle Tv'lerin reyting uğruna her türlü seviyesizliği göze alarak yaptıkları programlarla popüler kültür karşısında günden güne yok olmaktadır. Son zamanlar da popüler kültürün en gözde yapımlarından olan “yemekteyiz”, “ne giysem” vb. sığ programlarda yapılan konuşmalar, davranışlar adeta öz kültürün birer katili haline gelmişlerdir. Tüm bunları ele aldığımızda aslında farkına bile varmadan milletçe geçirilecek zevkli birkaç

dakika için geçmişimizle bağımızı hızla koparıp yarınlar için kimliksiz yeni bir nesil bırakmak için birbirimizle yarış halinde olduğumuzu çok rahat görebiliriz.

TELEVİZYON DİZİLERİ, KÜLTÜR EROZYONU VE POPÜLER KÜLTÜR KAVRAMLARININ BİRBİRİ İLE İLİŞKİSİ

Tüm dünyada olduğu gibi KİA etkileri her zaman değişik araştırma metodları, araştırma toplulukları ve bu alanlarda araştırmalar yapanlar, izleyici öbeklerinin önemli bir bölümünün tercih ettiği televizyon dizileri bugün ulusal ve uluslararası Tv kanallarının bizzatı tercih ettiği televizyon formatlarından biridir.

Gündelik yaşamın doğal bölümü haline gelen televizyon izleme pratiğiyle birlikte sosyal gerçeğin inşası arasındaki ilişkiyi incelediği Kültürel Göstergeler Projesi'nde düşünür, "gerçek dünya" ile "televizyon dünyası" arasındaki ayrıma odaklanmıştır (Erdoğan ve Alemdar 2010). Gerbner, Tv dünyasının sanal gerçekliğinin, temsili doğasının ve dramatik temsil yapısının izleyicilerin dünyaya anlam kazandırmaları noktasında etkili olduğunu ve televizyonun, "bilinçlendirme" yoluyla güncel tercihlerinden sonraki tercihlerine ve kullanımlarını etkileyen davranışlarını biçimlendirdiğini belirtmiştir. Gerbner araştırma sonucunda Tv'nin etkisiyle izleyicilerin, televizyonun düşsel dünyasına ait değerleri gerçek toplumsal dünyayı tanımlamada kullandıklarını tespit etmiştir. Bu, izleyicilerin bir televizyon dizisindeki karakterlerin yaptıklarını, söylediklerini, giydiklerini önemsemeleri ve kendi davranış biçimlerini belirlerken bu dizilerdeki imaj, düşünce ve değerlendirmeleri referans almaları anlamında önemlidir. Konumuz açısından ele alındığında; televizyon dizilerindeki popüler karakterlerin isimleri ile toplumda yaygınlaşan isimler arasındaki benzerlik; zihinsel, toplumsal ve gündelik hayatta yaşanan değişimin yönüne işaret etmesi ve medyanın etkisini ortaya koyması açısından önemli bir gösterge ve veri kaynağı niteliğindedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılandırılmıştır.

VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Veriler nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılarak toplanmıştır. Ayrıca veriler, Yüksek Öğretim Kurumuna bağlı ulusal tez merkezi sayfasında yapılan taramalar ve google akademiden elde edilen çalışmalar sonucunda toplanmıştır.

ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Televizyon dizileri, popüler kültürün dayatmacı ve yayılcı kimliğinin tesiri ile bir kültür dezenformasyonu yaşayıp dizilerin ortaya koymuş oldukları muhtevanın etkisi altına kaldığını gözlemlemekteyiz. Yapılan literatür çalışmalarından da anlaşılacağı üzere popüler kültüründe etkisi ile toplum üzerinde bir kültür erozyonu yaşanmaktadır. Televizyon dizileri, kültür erozyonu ve popüler kültürün arasındaki ilişkiyi tespit etmek ve bu ilişkinin boyutlarına göre ortaya çıkan sorunlar kültür üzerindeki etkisini tespit edebilmek için bu çalışmada önem arz etmektedir. Literatürde söz konusu kavramlar bu açıdan ilişkilendirilmemiş olup, kültür erozyonuna neden olan televizyon dizilerinin popüler kültüründe etkisi ile çok kısa sürede toplum üzerindeki travmatik etkilerinin tespitini yapabilmek için bilim dünyasına katkı sağlamak amacındayız. Bu çalışma bundan sonra yapılacak olan çalışmalara temel oluşturacak bir perspektife sahiptir.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışma; Yüksek Öğretim Kurumu Tez Dokümantasyon Merkezine kayıtlı ve elektronik ortamda ulaşılabilen, izinli, dili Türkçe, lisansüstü tezler ile google akademikte bu tarih aralığında

ulaşılabilir elektronik ortamda ulaşılabilen lisansüstü tez ve makalelerle sınırlıdır.

BULGULAR

Bu bölümde, yapılan taramada elde edilen yayınların künyesine yer verilmiştir.

SONUÇ

Bir toplumu anlayabilmenin en hızlı ve etkili yolu o toplumun içinde yaşadığı ve yaşattığı kültürle değerlendirmek en mantıklı seçenek olacaktır. Kültüre bağlı olan bir şey mutlaka siyasal ve ekonomik olanla bir bütündür onun ayrılmaz bir parçasıdır. Kültür, bireyin tüm yaşamı içinde hem bireyi hem de kendisini aktif bir şekilde değiştiren, bireyin toplumsallaşması için kişinin veya toplumun geçmişle bağlantı kurup bugününü yaşaması ve yarınlarına değişen bir yaşam haliyle devam etmesidir. Bu noktadan hareketle nesilden nesile aktarılan ve sürekli değişim içerisinde olan kültür, özellikle teknolojik değişimler, kitle iletişimlerin mutasyon tarzı değişimi ve bireylerin hızla değişen günlük istek, arzu ve davranışları toplumu popüler kültürün tam istediği bir hale dönüştürmektedir. Genel olarak “kullan at” modeli olarak tanımladığımız popüler kültür geleneksel toplum yapısı zamanında kentlerin, kasabaların buralara farklı alt kültürlerden gelme değişik insanlardan oluşan halkın gündelik sıkıntılardan kurtulma çabaları içerisinde anlamsızca tüketime yönelme halidir.

Öte taraftan tüm bu değişimleri destekleyen Tv dizileri ve programları bu fırsatı asla geri çevirmeden derhal yürürlüğe koyarak kitleler üzerindeki sosyal hayat algısını hızla değiştirmiş ve tamamıyla öz kültürü erozyona uğratarak, yıpratarak daha az düşünen ama daha hızlı ve daha savurgan bir şekilde programda rol model kabul ettikleri oyunculara benzeme istekleri bireyleri popüler kültür çarkında yoğunlaşan ve o çarkın her zaman parlak ve işler kalmasını sağlayan birer endüstri materyallerine dönüştürmüştür

Kavramsal Çerçeve

Cinsiyet Kavramı

Kadın ya da erkek olmanın biyolojik tarafını tarif eden Cinsiyet kavramı, kişinin biyolojik cinsiyetinden meydana gelen demografik bir husustur (Dökmen , 2014, s. 20).

Şahsi özelliklerinin yanı sıra, toplumsal yapılarla ve bağlarla ilişkili bir öznel boyutuna sahip olan toplumsal cinsiyet kavramı, ‘kız’ ve ‘oğlan’ bebekler olarak dünyaya gelen bireylerin hayatta yaşadıkları birçok olay sonucu ‘kadın’ ve ‘erkek’e dönüşmeleridir (Bora & Üstün, 2015). (Dökmen , 2014, s. 11)’e göre kadın ve erkek olmak fizyolojik ve anatomik özelliklerin yanı sıra, toplumsal bir anlamı da beraberinde getirmektedir. Kadın ve erkeğe ait ifadeler ve idrakler, önemli ölçüde bu toplumsal mana ile bağlantılıdır.

Sosyal ve kültürel manada cinsiyet kavramı erkeğe ve kadına toplum tarafından verilen rol şeklinde ifade edilir. Dolayısıyla toplum cinsleri tanımlayıp birbirinden ayırt eder” (Bhasin, 2003, s. 3).

Literatürdeki tanımlara bakılınca cinsiyeti biyolojik temelli açıklayan ve genel olarak doğuştan gelen bir durum olarak açıklayan ifadeler yer almaktadır. Yani kadın ve erkeğe ait biyolojik özellikler üzerinden cinsiyet kavramı tanımlanır.

Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Toplumsal cinsiyet kavramı, “ Kişilerin toplumsal uyumu ve psiko sosyal uyumu noktasında onaylanan, kişilere toplumun uygun gördüğü sosyal ilişki şeklidir “(Tobach, 2002, s. 319). Sosyokültürel yapı cinsiyete bağlı bir durumda herkesin rolünü ifade etmektedir.

Erkek ve kadın kavramı biyolojik olarak, doğuştan ve yapay olmayan şekilde ifade edilirken, erkeklik ve kadınlık ise toplumun bir bakış açısı ve kültürel boyutunu ifade etmektedir” (Heşşen, 2010, s. 14).

Kadınların ve erkeklerin kültürel ve toplumsal ayrılıklarına toplumsal cinsiyet kavramı denir. Erkek ya da kadın olmanın kültürel yapının ve toplumun bakış açısı ve istekleri ile ilgili bir durumdur da diyebiliriz. Söz konusu istekler, erkek ve kadın kimliğinin ortaya koyulmasının ve birbirleri ile ilişkisinin kültürel ve toplumsal olduğunu da gösterir (Giddens, 2008, s. 505); (Dökmen , 2014, s. 20); (Özkazanç, 2010, s. 16).

Toplumsal cinsiyet kavramı literatürde kadın ve erkeğe karşı toplumun beklentileri doğrultusunda oluşturulan kimlik olarak bakılmaktadır. Kısacası kadın ve erkeğin toplum içinde nasıl davranacağı ve nasıl bir duygusal yapıda olacağı yine o toplumun kültürel hayatından esinlenerek oluştuğu ve bunun bir öğretisi olduğu üzerinde bir kabul söz konusudur. Toplum kendi beklentilerini norm ve inançların yaptırım kuvveti ile birey üzerinde uygulamaktadır. Toplumsal cinsiyet bir rol özelliği taşımaktadır. Rolün sınırlarını da toplum belirlemektedir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/Eşitsizliği

Kadına karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi (CEDAW)'nin birinci maddesi kişisel, sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal ya da öteki mecralardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan temel özgürlüklerin ve insan haklarının, medeni halleri nasıl olursa olsun kadınlara verilmesini kapsamaktadır. Kadınların bu yetkilerden faydalanmalarını ya da bu haklardan faydalanmalarına engel olma veya hükümsüz hale getirme amacı güden ya da bu neticeyi ortaya çıkaran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama ya da kısıtlama anlamını taşımaktadır (KSGM, 2001).

Eşitlik kavramı, her insanın sosyal fonksiyonelliğini en üst seviyeye taşımasını mümkün hale getirecek hakları edinmesi gerektiğini ortaya koyar. Toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumda dezavantajlı durumda yer alan cinsiyetlerin toplumsal kaynak ve hizmetlerden faydalanma hakkını anlatır (Baydur & Uçan, 2016, s. 140) .

Cinsiyetlerin kendilerine özgü belirli bazı nitelikleri olsa da toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık kişinin doğal ve değişmez biyolojik varlığından daha fazla cinsiyet rolleri kültürel niteliklere çağın zorunluluklarına göre farklılaşır. Özellikle de kültürel değişiklikler kişilerin cinsiyet görevlerini belirli kılan faktörlerdir. Gündelik hayatta erkeğin ve kadının görevleri, modellerinin farklı olması gibi insanların sosyal beklentilere ilgisiz olmaları güç bir durumdur. Toplumsal bir birey olan erkekler ve kadınlar dünyaya geldikleri zamandan beri kendilerinden beklenen birçok defa cemiyet tarafından asıl doğru şekilde kabul edilen farklı birtakım rollere ve kimliğe girerler. Gündelik yaşamın sosyokültürel bütünlüğünde vazgeçilmez öğelerden biri olan toplumsal cinsiyet görevlerindeki değişimler kadın ve erkek ayrımcılığına da ortam oluşturur. “Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, güç, mevki, haklar ve fırsatlar açısından kadınlar ve erkekler, kız çocukları ve erkek çocukları arasındaki bir eşitsizlik ve dengesizlik hali olarak açıklanmaktadır” (Uluocak, Gökulu, Karacık, & Özbay, 2014, s. 8).

Yapılan tanımlamalara bakılınca erkek ve kadın arasında hukuki anlamda ve sosyo kültürel hayatın bütün boyutları açısından bir fark söz konusu ise burada toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayırımı söz konusudur. Eğer kadın ve erkek arasında bu tür farklar var ise bunun bir adaletsizlik olduğu üzerinde fikri beyanında bulunan çalışmalar literatürde mevcuttur. Fakat bu süreci tersinden okuyan ve bunun sadece bir yaratılış farklılığı olduğu ve bazı konularda erkekler

kadınların ayrışması gerektiği ile ilgili çalışmalarda mevcuttur. Bu bakış açısı ne yazık ki taraflı bir şekilde manipüle edilmektedir. Erkek ve kadının toplum içindeki konumu söylenildiği gibi sadece sonradan belirlenmediği kanaati taşımaktayız. Kadın ve erkek yaradılış formu üzerinden değerlendirildiğinde yaratıcının kendilerine yüklemiş olduğu farklı potansiyel ve yeteneklerin olduğunu ifade etmek gerekir. Aile hukukunun ve insan ırkının korunması için yaradılış formuna uygun bir sosyal hayat hayati önem taşımaktadır. Evrensel insan hakları, temsil, ekonomik özgürlük ve birçok hususta cinsiyet eşitliği bireysel hak ve ödevle noktasında gerekli bir durumdur. Fakat bu durumu kadın ve erkek arasında yarışmaya neden olacak bir seviyeye ve yeni bir ayrışmaya neden olacak boyuta taşımak aile açısından önemli bir sorun haline gelmektedir.

Popüler Kültür Nedir

Popüler kültürün pek çok kişi tarafından tasdiklenmiş kültür öğelerinden meydana geldiğini belirten Schudson'a göre; popüler kültür; makro bir nüfusun paylaştığı inançlar, uygulamalar ve bunların içerdikleri kuralların örgütlenmiş halidir (Schudson, 1999, s. 169).

Popüler kültür, şehir hayatıyla meydana gelen günlük hayatın pratikleri içinde oluşum gösteren bir olgudur. Mülkiyetinde olan bu kapsamlı paylaşım sahası onun, değişik periyotlarda, farklı toplumsal platformlarda değişik fonksiyonlar yüklenmesine imkân sağlar (Güngör, 1996).

Popüler kültürün her gün yaşanan tecrübeleri içine alan inançları ve pratikleri; yemekler, kıyafetler, birlikte zaman paylaşılan insanlar, paylaşılan dedikoduları kapsadığını belirten (Harrington & Denise , 2001, s. 2), gibi Tony Bennet da bugün popüler kültür kavramının herkesin severek yaptığı, tükettiği şeyler; veya bireyin köklü kreatif dürtülerine dayanarak var ettikleri şeyler gibi değişik kullanımlarının olduğunu ifade eder. (Tomlinson, 1999, s. 114).

Yapılan tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere popüler kültür, gündelik hayatta geniş kitlelerin söylem, tutum ve davranışı olarak vücut bulan konuların gittikçe yayılma hızını artırma durumu olarak ifade edilmektedir. Bu büyüme oldukça suni bir durumdur. Yayılma ve karşılık bulma konusundaki başarısı sürekliliği konusunda söz konusu değildir. Ama popüler kültürün yayılmacı kimliği bir kültür erozyonu oluşturması ve yozlaşmaya neden olması açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı Ve Önemi

Cinsiyet kavramının insanlık tarihindeki konumu bugün üçüncü cins tartışmalarıyla yeni bir boyuta taşınmaya çalışılmaktadır. Aynı şekilde toplumsal cinsiyet kavramı da eşitlik veya ayrımcılık tartışmalarıyla saptırılarak dejenere edilmeye çalışılmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki yaradılış ve biyolojik farklılık temelde aile hukukunun ayakta kalması ve insan ırkının sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için önemli bir argümandır.

Bazı çevreler maksatlı olarak bu kavramlar üzerinden bir manipülasyon yaparak cinsler arsında daha derin sorunlar çıkarmaktadır. Hem üçüncü cins tartışmaları hem de toplumsal eşitsizlik ve ayrımcılık gibi kavramlarla özellikle bireysel haklar ve kadın hakları teması üzerinden sonuç almaya çalışan belirli bir camia mensubu esasen sosyolojik bir bunalıma neden olabilecek bir ayırımın fitilini ateşlemektedir. Özellikle bu gündem popüler kültürün bir mezesi olarak toplum tarafından karşılık bulması popüler kültürün yapay ve derinleşmemiş gündem başarısından kaynaklanmaktadır. Esasen bu konuların yayılma ve normalleşme çabası popüler kültürün kendi varlığı için bir teknik detaydır. Kendi yaşam faaliyetlerinin devamı için bu konuları sömürmek bir popüler kültür enstrümanıdır.

Çalışmamız, bu kavramsal analiz ve tanımları yaparak literatürde bu konuların ilişkilendirilip ilişkilendirilmediğiyle ilgili bir tespit yapma amacını taşımaktadır. Ayrıca bu kavramları tanımlayıp

kavramların yozlaştırılarak nasıl bir amaca hizmet ettirildiği noktasında perspektif sunmaktır. Bu çalışma maksatlı olarak cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarını itibarsızlaştırıp ayrımcılık ve eşitsizlik gibi iki hassas hususu malzeme ederek toplumsal bir ayrışma yapmak isteyenler ve aile hukukunu çökertmek isteyenler karşısında bir bakış açısı geliştirmek için önemlidir. Bu çalışma özellikle bundan sonra yapılacak çalışmalara temel oluşturabilecek bir perspektif sunacaktır. Literatürde özellikle lisansüstü tezlerde cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve eşitsizlik, ayrımcılık gibi kavramların popüler kültür ile ilişkisi çok nadir kurulmuşken bu oran makalelerde kısmi olarak daha fazladır. Teorik ve içerik açısından bu çalışmalarda ilişki ve etki boyutu nadiren irdelenmiştir. Daha çok söz konusu kavramların popüler kültür başlığı kullanılmadan sadece yaşamış oldukları değişime tesiri noktasında popüler kültürün etkisinden bahseden çalışmalar, bu yönüyle de oldukça eksiktirler. Çalışmamız bu eksikliklerin giderilip bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda nasıl bir perspektifle bakılmasıyla ilgilide bilim insanlarına katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılandırılmıştır.

Verilerin Toplanması Ve Analizi

Veriler nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılarak toplanmıştır. Ayrıca veriler, Yüksek Öğretim Kurumuna bağlı ulusal tez merkezi sayfasında yapılan taramalar ve google akademiden elde edilen çalışmalar sonucunda toplanmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma; Yüksek Öğretim Kurumu Tez Dokümantasyon Merkezine kayıtlı ve elektronik ortamda ulaşılabilen, izinli, dili Türkçe, lisansüstü tezler ile google akademikte ulaşılan kayıtlı elektronik ortamda ulaşılabilen lisansüstü tez ve makalelerle sınırlıdır.

Bulgular

Bu bölümde, yapılan taramada elde edilen yayınların künyesine yer verilmiştir.

Sonuç

Kadın ve erkek cinsi insanlığın var oluş süreci ile birlikte ortaya çıkmış ve insan ırkının devamını sağlayıp aile formunun temelini atarak insanlığı bugünkü haline ulaşmasına imkân tanımıştır. Her ne kadar zaman içerisinde çeşitli biyolojik ve psikolojik unsurların dâhil olduğu tartışmalar ışığında üçüncü cins konusu söz konusu duruma teorik olarak dâhil olsa da, bir gerçek var ki sağlıklı bir insan cinsi erkek ve kadın biyolojik farklılığı üzerinden sağlanabilir.

Zaman içerisinde toplumun kültürel yapısı cinslere yine o cinslerin uzun vadede toplum içinde oluşturmuş olduğu genel öğretileri toplumun beklentisi olarak geri bildirmektedir. Yani özellikle literatürde toplumsal cinsiyetin ortaya koymuş oldukları kadın erkek mantalitesini eleştiren ve özgürlük ihlali olarak gören bir kesimin paradoks yaşadığını söyleyebiliriz.

Çünkü bir toplum başka bir gezegenden kadın ve erkeğin rolünü dünyaya getirip uygulamadığı aşikâr bir durumken, kadın ve erkeğe biçilen rolün toplumun diktesi olduğuna dair söz konusu bakış açısının da anlamsız olduğunu söylemek gerekir. Bu role toplumun içerisinde yaşamış olan çoğunluğun kabulü olarak bakmak daha doğru olacaktır.

Ayrıca kadın ve erkeğin asli vazifesi aile hukukunu tesis etmek ve insan ırkını sağlıklı olarak ileri nesillere taşıyabilmektir. Bu yaradılış gerçeğine muhalefet etmek insanlığa hiçbir katkı sağlamayacaktır. Burada mesele temel hak ve hürriyetler ise insanın özgürlük kavramını ele alırken bir kavram karmaşası yaşamadan hem fizik kurallarına hem de yaradılış gerçeklerine karşı muhalefet etmek kişiyi sosyal hayattan koparıp yalnızlaştırır.

Hak ve özgürlük kavramlarını her medeniyet ve inanç sistemi kendi normlarına göre açıklamaktadır. Bu normların dışında kalmak bir hak ve özgürlük mü konusuna gelince bunun bir tercih olduğunu söylemek daha doğru olacaktır. Bu tercih sosyal hayatın uzun zamanda insan ırkını korumak için oluşturduğu normlara taban tabana tezatlık oluşturuyorsa toplumsal normların kendini korumak için devreye girmesini de normal kabul etmek gerekir.

Asıl sonuçları bakımından iyi niyetli olmayan bu özgürlük arayışı değil bu kavramlar üzerinden eşitsizlik ve ayrımcılık yapıp kadın ve erkeğin arasındaki hak ve özgürlük kavramlarını kullanarak bir amaca hizmet edip aile kavramını ortadan kaldırmak ve insan ırkını uçuruma taşımak olduğunun altını çizmek gerekir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılık konusunu gündemde tutup aile hukukunu yozlaştıran bir tavır ve tutum popüler kültürün sermayesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle popüler kültürün insanları etkileme ve yayılcı kimliği bu yapay gündemi meşru hale getirmektedir.

İnsanlık ortak mirasının ve tecrübesini popüler kültürün ucuz ve suni tartışmalarına teslim etmemelidir. Ne yazık ki bu kavramlar literatürde oldukça bu format üzerinden temsil edilmiştir. İçerik olarak bahsettiğimiz tehlikeye kucak açan akademik çalışmaların toplumun gerçekleriyle uyuşmadığı ve insanlığı daha da tehlikeli bir duruma taşıdığını ifade etmek gerekir.

Not

Yazar tarafından herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

KAYNAKÇA

- Çalışlar, A. (2013). *Felsefe Sözlüğü*. Cem Yayınevi.
- Çelikkaya, H. (2020). *Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (2005). *Popüler Kültür ve İletişim*. İzmir: Erk Yayınevi.
- Hatıpler, M. (2017). Postmodernizm, Tüketim, Popüler Kültür ve Medya. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32-50.
- Köse, A. (2014). Değişimin Gölgesindeki Gelenek: Popüler Diziler Ve Farklılaşan Ad Verme Kültürü. *milli folklor*, 291-306.
- Kula, N. (2012). TV Dizileri Yoluyla Yeniden Üretilen Tüketim Kültürü. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*.
- Oktay, A. (2002). *Türkiye'de Popüler Kültür*. İstanbul: Everest.
- Oskay, Ü. (2004). *Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım*. Yapı Kredi Yayınları.
- Yanık, A. (2016). Yeni Medya Nedir Ne Değildir. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*.

Yenişehirlioğlu, F. (Mayıs 1991 - Haziran 1992). Kimlik Marjinalliđi ve Mekân Sempozyum Öncesi Konferanslar & Paneller. Ankara.